บทที่ 1
การรายงานและการวิเคราะห์ทางการเงิน

ผู้บริหารทางการเงินขององค์กรทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐหรือภาคเอกชน จะต้องมีความเข้าใจพื้นฐานทางด้านการบัญชี เพื่อที่จะนำข้อมูลทางบัญชีมาใช้ในการวางแผนการเงิน จัดหาเงิน จัดสรรเงิน และควบคุมการประสานงานทางการเงินต่อไป หลายองค์กรที่ผู้บริหารทางการเงินมีความรู้พื้นฐานทางบัญชีมาเป็นอย่างดี ก็จะทำงานการเงินได้ง่ายกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ในทางบัญชีมาเลย ในที่นี้ข้อมูลทางบัญชีหลักที่จะต้องใช้เป็นพื้นฐานทางการเงิน คืองบกำไรขาดทุน และงบแสดงฐานะการเงิน **(เอกสารคำสอนนี้จะใช้แทนคำว่า "งบดุล"ตลอดทั้งเล่ม)** ซึ่งมักเรียกรวมกันว่างบการเงินของกิจการ งบการเงินทั้ง 2 ประเภทนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำเพื่อยื่นแสดงต่อกระทรวงพาณิชย์ นอกจากนี้ยังมีงบกระแสเงินสด ซึ่งเป็นงบที่ไม่ต้องแสดงต่อทางราชการ แต่ทุกองค์กรควรจะต้องทำเพื่อใช้ในการบริหาร และประการสำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือต้องวิเคราะห์ทางการเงินจากข้อมูลต่างๆ เพื่อตัดสินใจสำหรับองค์กรด้วย ในบทนี้จะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของงบการเงิน ลักษณะเชิงคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีและความเกี่ยวเนื่องระหว่างลักษณะเชิงคุณภาพของข้อมูลทางบัญชี แนวคิดทางบัญชี และประโยชน์ของแนวคิดทางบัญชี

วัตถุประสงค์ของงบการเงิน

งบการเงินมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ดังต่อไปนี้ (สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2558)

1. ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจทางด้านการลงทุนและการให้สินเชื่อ

2. ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการคาดคะเนกระแสเงินสดในอนาคต

3. ให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับทรัพยากรทางธุรกิจ สิทธิเรียกร้องที่มีอยู่เหนือทรัพยากรเหล่านั้น และการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรเหล่านั้น

ลักษณะเชิงคุณภาพของข้อมูลทางบัญชี

ลักษณะเชิงคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้วิเคราะห์ทางการเงิน ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. ความเข้าใจได้

2. ความมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงิน

แนวคิดทางบัญชี

แนวคิดทางบัญชีจัดได้ว่าเป็นกฎเกณฑ์สากลที่จะทำให้ผู้ใช้งบการเงิน สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการตีความหมายของข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเชิงเศรษฐกิจต่อไป แนวคิดทางบัญชีประกอบด้วย

1. การเปรียบเทียบกันได้
2. ความสม่ำเสมอ
3. หลักความมีนัยสำคัญ
4. หลักความระมัดระวัง
5. การเปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอ
6. ความสมดุลระหว่างประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่เสียไป

ระบบการรายงานทางการเงิน

การเข้าใจในหลักการที่เป็นแนวคิดของระบบการรายงานทางการเงินและการจัดทำงบการเงินถือเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์ทางการเงิน ผู้บริหารของกิจการเป็นผู้จัดทำงบการเงินและมีความรับผิดชอบในรูปแบบและเนื้อหาของงบการเงิน ผู้บริหารเป็นผู้ตัดสินใจเลือกวิธีการทางบัญชี รวบรวมและประกอบข้อมูลทางบัญชีเข้าด้วยกัน และจัดทำงบการเงิน สำหรับกิจการขนาดเล็ก ผู้สอบบัญชีอาจเข้ามาดำเนินการในบางส่วนของการจัดทำงบการเงินด้วย

กระบวนการทางบัญชีหรือระบบการรายงานทางการเงิน ซึ่งช่วยนำเสนอข้อมูลทางการเงินต่อผู้ใช้งบการเงินภายนอก ประกอบด้วยงบการเงินที่สำคัญ 5 ประเภท (เพชรี ขุมทรัพย์, 2555) ดังนี้

1. งบแสดงฐานะการเงิน
2. งบกำไรขาดทุน
3. งบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของเจ้าของ
4. งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ
5. งบกระแสเงินสด

งบการเงินข้างต้นประกอบกับนโยบายการบัญชีและหมายเหตุประกอบงบการเงินรวมถึงข้อมูลเพิ่มเติมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเชื่อถือได้และทันต่อเวลา ซึ่งมีความจำเป็นต่อการตัดสินใจลงทุน การให้สินเชื่อ และการตัดสินใจอื่นที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการรายงานทางการเงิน

งบการเงินหลัก

ผลผลิตของกระบวนการทางบัญชี ได้แก่ งบการเงินที่สมบูรณ์ หมายเหตุประกอบงบการเงินและข้อมูลเพิ่มเติมอื่นๆ (เบญจวรรณ รักษ์สุธี, 2557)

งบแสดงฐานะการเงิน (Balance Sheet)

งบแสดงฐานะการเงิน เป็นงบการเงินที่แสดงฐานะการเงินซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินทรัพย์ (ทรัพยากรที่กิจการเป็นเจ้าของหรือสามารถควบคุมการใช้ประโยชน์) หนี้สิน (สิทธิเรียกร้องของบุคคลภายนอกต่อสินทรัพย์ของกิจการ) และส่วนของเจ้าของ (เงินทุนที่ได้รับจากเจ้าของและเงินทุนที่ได้รับจากผลการดำเนินงานของกิจการ) รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างกันของรายการดังกล่าว ซึ่งสามารถนำเสนอในรูปสมการ ดังนี้

สินทรัพย์ = หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ

องค์ประกอบของงบแสดงฐานะการเงิน

แม่บทการบัญชีได้กล่าวถึงองค์ประกอบของงบแสดงฐานะการเงินและให้ความหมายไว้ ดังนี้

1. สินทรัพย์ หมายถึง ทรัพยากรที่อยู่ในความควบคุมของกิจการ ทรัพยากรดังกล่าวเป็นผลของเหตุการณ์ในอดีตซึ่งกิจการคาดว่าจะได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากทรัพยากรนั้นในอนาคต

2. หนี้สิน หมายถึง ภาระผูกพันในปัจจุบันของกิจการ ภาระผูกพันดังกล่าวเป็นผลของเหตุการณ์ในอดีตซึ่งการชำระภาระผูกพันนั้นคาดว่าจะส่งผลให้กิจการสูญเสียทรัพยากรที่มีประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ

3. ส่วนของเจ้าของ หมายถึง ส่วนได้เสียคงเหลือในสินทรัพย์ของกิจการหลังจากหักหนี้สินทั้งสิ้นออกแล้ว

งบกำไรขาดทุน (Income Statement)

งบกำไรขาดทุนเป็นงบที่แสดงผลการดำเนินงานของกิจการ ซึ่งเป็นผลมาจากกิจกรรมดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม งบกำไรขาดทุนให้ข้อมูลเพียงบางส่วนไม่ใช่ทั้งหมดของการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของเจ้าของ ที่เกิดขึ้นในระหว่างวันที่งบดุลสองงวดติดต่อกัน การบันทึกรายการตามเกณฑ์คงค้างมีผลให้กำไรและงบดุลมีความสัมพันธ์กัน

องค์ประกอบของงบกำไรขาดทุน

แม่บทการบัญชีได้ให้คำนิยมแต่ละองค์ประกอบของงบกำไรขาดทุน ดังนี้

1. รายรับหรือรายได้ (Income) หมายถึงการเพิ่มขึ้นของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในรอบระยะเวลาบัญชีในรูปกระแสเข้าหรือการเพิ่มค่าของสินทรัพย์ หรือการลดลงของหนี้สินอันส่งผลให้ส่วนของเจ้าของเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ไม่รวมถึงเงินทุนที่ได้รับจากผู้มีส่วนร่วมในส่วนของเจ้าของ

2. ค่าใช้จ่าย (Expense) หมายถึงการลดลงของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในรอบระยะเวลาบัญชีในรูปกระแสออกหรือการลดค่าของสินทรัพย์ หรือการเพิ่มค่าของหนี้สินอันส่งผลให้ส่วนของเจ้าของลดลง ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการแบ่งปันส่วนทุนให้กับผู้มีส่วนร่วมในเงินทุนที่ได้รับจากผู้มีส่วนร่วมในส่วนของเจ้าของ

งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ (Statement of Comprehensive Income)

งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จให้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในส่วนของเจ้าของในระหว่างงวด ซึ่งเกิดจากรายการค้าและเหตุการณ์อื่นๆ ที่ไม่ได้มาจากผู้เป็นเจ้าของ โดยกำไรขาดทุนแบบเบ็ดเสร็จรวมการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดในส่วนของเจ้าของที่เกิดขึ้นในระหว่างงวด ยกเว้นเงินทุนที่ได้รับจากผู้เป็นเจ้าของและการจัดสรรทุนให้กับผู้เป็นเจ้าของ

งบกระแสเงินสด (Statement of Cash Flows)

งบกระแสเงินสดให้ข้อมูลกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่ายในระหว่างงวด โดยจัดประเภทเป็นกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน กิจกรรมลงทุน และกิจกรรมจัดหาเงิน นอกจากนี้ยังเปิดเผยข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมลงทุนและกิจกรรมจัดหาเงินที่ไม่กระทบต่อเงินสด (Non –

Cash) ข้อมูลกระแสเงินสดช่วยอธิบายการเปลี่ยนแปลงในงบแสดงฐานะการเงินของกิจการ ณ วันต้นงวด และ ณ วันปลายงวด และให้ข้อมูลเพิ่มเติมจากข้อมูลจากข้อมูลในงบกำไรขาดทุน

งบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้น (Statement of Changes in Stockholders' Equity)

งบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้นให้ข้อมูลจำนวนเงินและแหล่งที่มาของการเปลี่ยนแปลงในส่วนของเจ้าของจากรายการที่เกิดกับผู้เป็นเจ้าของ ซึ่งอาจรวมถึงรายการต่อไปนี้

1) หุ้นบุริมสิทธิ

2) หุ้นสามัญ (มูลค่าที่ตราไว้)

3) ส่วนเกินมูลค่าหุ้น

4) กำไรสะสม

6) รายการปรับปรุงโครงการให้หุ้นพนักงาน (Employee Stock Ownership Plan)

7) รายการที่เป็นส่วนประกอบของกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ เช่น หนี้สินเงินบำเหน็จขั้นต่ำ กำไรและขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากหลักทรัพย์เผื่อขาย ผลสะสมของการแปลงค่างบการเงินของกิจการในต่างประเทศ และ กำไรและขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการป้องกันความเสี่ยงในกระแสเงินสด

หมายเหตุประกอบงบการเงิน (Notes to Financial Statements)

ข้อมูลที่นำเสนอในงบการเงินรวมถึงข้อมูลที่เปิดเผยไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงินถือเป็นส่วนสำคัญของงบการเงินเนื่องจากช่วยอธิบายข้อมูลที่สรุปในงบการเงิน โดยให้ข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่อง เช่น ส่วนงานทางธุรกิจ ฐานะการเงินของแผนเกษียณอายุพนักงาน และภาระผูกพันที่เป็นรายการนอกงบแสดงฐานะการเงิน เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเพิ่มเติมดังกล่าวอาจเกิดจากข้อกำหนดของมาตรฐานการบัญชีหรือหน่วยงานกำกับดูแล

รายการที่อาจเกิดขึ้น (Contingency)

รายละเอียดของผลขาดทุนที่อาจเกิดขึ้นต้องเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินกิจการต้องตั้งผลขาดทุนที่อาจเกิดขึ้นเป็นรายการค้างจ่าย (รับรู้รายการเป็นหนี้สินในงบการเงิน) เมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขทั้งสองข้อต่อไปนี้

1. มีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่สินทรัพย์ ณ วันที่ในงบแสดงฐานะการเงินจะมีจำนวนลดลงหรือหนี้สินมีจำนวนเพิ่มขึ้น และ

2. สามารถประมาณจำนวนผลขาดทุนที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างสมเหตุสมผล

มาตรฐานการบัญชี เรื่องประมาณการหนี้สิน หนี้สินที่อาจเกิดขึ้นและสินทรัพย์ที่อาจเกิดขึ้นให้คำนิยามของคำว่าเหตุการณ์ที่เป็นไปได้ค่อนข้างแน่ (Probable Events) หมายถึงเหตุการณ์ที่มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับสูง นั่นคือมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นมากกว่าที่จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น หากระดับของความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นมากกว่า 50% จะต้องรับรู้ผลขาดทุนที่จะเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติโดยทั่วไปกิจการจะรายงานรายการที่อาจเกิดขึ้นเป็นผลขาดทุนก็ต่อเมื่อความเป็นไปได้ที่จะขาดทุนอยู่ในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อมูลเพิ่มเติม (Supplementary Information)

ในบางกรณี กิจการอาจจัดข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสินทรัพย์และหนี้สิน โดยนำเสนอในหมายเหตุประกอบงบการเงิน หรือในเอกสารอื่นนอกเหนือจากงบการเงิน

สรุป

ผู้บริหารทางการเงินขององค์กรทุกแห่ง จะต้องมีความเข้าใจพื้นฐานทางด้านการบัญชีเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ทางการเงิน ในอันที่จะใช้ในการวางแผนและจัดการในกิจการ ดังนั้นงบการเงินจึงจัดทำขึ้นมาเพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจทางด้านการลงทุนและการให้สินเชื่อ ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการคาดคะเนกระแสเงินสดในอนาคต ให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับทรัพยากรทางธุรกิจ สิทธิเรียกร้องที่มีอยู่เหนือทรัพยากรเหล่านั้น และการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรเหล่านั้น ซึ่งข้อมูลทางบัญชีต้องมีลักษณะที่เข้าใจได้ง่ายและมีประโยชน์ต่อผู้ใช้ โดยที่แนวคิดทางบัญชีจะต้องเปรียบเทียบกันได้ มีความสม่ำเสมอ มีนัยสำคัญ มีความระมัดระวัง มีการเปิดเผยข้อมูลเพียงพอ และมีความสมดุลระหว่างประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่เสียไป ทั้งนี้งบการเงินที่สำคัญประกอบด้วย งบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน งบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของเจ้าของ งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ และงบกระแสเงินสด